

и номинативное определение / В. М. Овчаренко // Современные проблемы терминологии в науке и технике: сб. науч. тр. — Москва : Наука, 1969. — С. 21.

7. Ольшки Л. История научной литературы на новых языках: в 3 т. / Л. Ольшки. — Москва : Гостехиздат, 1933–1934. — Т. 1. : Литература техники и прикладных наук от средних веков до эпохи Возрождения. — 1933. — 304 с.

8. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. — Москва: Наука, 1989. — 246 с.

9. Фохт У. Р. «Отражение», «изображение», «выражение» как термины литературоведения / У. Р. Фохт // Известия АН СССР. Отделение литературы и языка. — 1963. — Т. 22. — Вып. 3. — С. 228–233.

10. Шелов С. Д. Терминоведение: семь вопросов и семь ответов в семантике термина / С. Д. Шелов // НТИ. Серия «Информационные процессы и системы». — Харків, 2001. — № 2. — С. 1–12.

Шастало В.О., канд. філол. наук, доцент

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

СКРОМНІСТЬ ЯК КОРЕЛЯТ КОГНІТИВНОЇ МЕТАФОРИ

Під спектром концептуальної метафори розуміють наявність декількох референтів, які слугують цілями перехресного мапування для того ж самого корелята – джерела. На думку З. Ковечеша, подібно до того, як абстрактні домени МОРАЛЬ, ЧАС, ЛЮБОВ та інші можна характеризувати через велику кількість конкретних корелятивних доменів, «один корелятивний концепт може схарактеризувати багато різних референтних доменів» [3, с. 107].

За нашими даними, спектр метафор з корелятом СКРОМНІСТЬ включає референтні домени, що є суміжними з доменом МОРАЛЬ, але не належать до нього і об'єднані концептуальною ознакою кількості / помірності. Ознака помірності походить від етимону імені концепту СКРОМНІСТЬ – *modest*. У ролі референтних доменів для корелятивного концепту СКРОМНІСТЬ виступають: домен ЛЮДИНА – найбільш розгалужений у вікторіанську добу. Домени / концепти АРТЕФАКТ, ЇЖА / НАПОЇ, ЖИТЛО, ВИСЛОВЛЕННЯ, ПРОСТІР слугують референтами когнітивної метонімії з корелятом СКРОМНІСТЬ.

Корелятивні домени метафори, як доводить З. Ковечеш, не є випадково вибраними, це заздалегідь «узгоджені» лінгвокультурною спільнотою певні концептуальні відповідники референтів. Тож основний фокус значення представляє певні базові знання про корелят – джерело, значно поширені в мовній спільноті, які можна знайти в більшості випадків вживання кореляту (джерела) і які однозначно характеризують джерело [3, с. 110]. Так, корелят СКРОМНІСТЬ регулярно співвідноситься з окремими концептами у референтному домені ЛЮДИНА, до яких апелюють лексеми – члени лексико-семантичного мікрополя «Moderate». У результаті розщеплення корелятивного концепту СКРОМНІСТЬ на референтну зону ЛЮДИНА, або в іншій термінології – його «неконгруентного» мапування [1], виникають дев'ять концептуальних метафор, як правило, пов'язаних з метонімією. Це такі референти – розширення: (1) СУСПІЛЬСТВО/ КЛАС, (2) ПРОФЕСІЯ/ ВДАЧА/

ДОЛЯ/ ДОСЯГНЕННЯ, (3) РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ / МУДРІСТЬ, (4)ЗДОРОВ'Я, (5) ЕМОЦІЯ / ОЦІНКА,(6) НАДІЯ / ПОТРЕБА / НАМІР / ВІРА, (7) СЕРЦЕ / ДУША, найбільш частотними з яких у ХІХ ст. є (8) ОВНІШНІСТЬ /ОДЯГ) і (9) ПОВЕДІНКА/ МАНЕРИ. Наприклад:

- референтне розширення СУСПІЛЬСТВО / КЛАС номінується як метафтонімія: метонімічно (ПОХОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ → ЛЮДИНА) та метафорично (перехресним мапуванням ознак СКРОМНИЙ (НИЗЬКИЙ) і СОЦІАЛЬНА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ, притаманних лексемі *lowly*):

... it had determined Miss Sellars to take warning by her mother's error and avoid connection with the lowly born. (J.K. Jerome)

- до референтного розширення ПРОФЕСІЯ / ВДАЧА / ДОЛЯ / ДОСЯГНЕННЯ у результаті перехресного мапування з корелятивним концептом СКРОМНІСТЬ апелюють ознаки «помірний, незначний» (*humble occupation* тощо). Ця метафтонімія також залучає метонімічне перенесення за суміжністю назви професії, вдачі або досягнень людини на саму людину:

I am placed to-night in the modestposition of a host (Ch. Dickens);

У цілому ад'єктивна метонімія – «когнітивний механізм, в основі якого лежить репрезентація одного концепту іншим, суміжним з ним» [2, с. 301]. З огляду на когнітивну метонімію зв'язок домену ЛЮДИНА здійснюється з доменами, що належать до «тематичних областей: (1) об'єкти / явища, що є частиною / властивістю / проявом самої людини (зовнішній вигляд людини: частини тіла, фізичні параметри: стану; властивості; дії / вчинки), (2) об'єкти / явища, що є зовнішніми стосовно людини (матеріальні об'єкти, абстрактні поняття)» [там само, с. 301]. За нашими даними, ад'єктивна метонімія відіграє помітну роль разом з метафорою в апелюванні до референтних розширень – складників домену ЛЮДИНА, утворюючи випадки стійкої метафтонімії, поєднані повторюваною схемою [метонімія + метафора] у різній послідовності:

- РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ / МУДРІСТЬ (метонімія РОЗУМ ЛЮДИНИ → ЛЮДИНА, метафора СКРОМНА ЛЮДИНА Є НЕДОСТАТНЬО МУДРОЮ):

To confess the truth, I very heartily wished, and not for the first time, that I had had some other guardian of minor abilities(Ch. Dickens);

- ЗОВНІШНІСТЬ / ОДЯГ (метонімія ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ → ЛЮДИНА, метафора СКРОМНА ЛЮДИНА Є НЕПОМІТНА ЗОВНІШНІСТЬ):

Why, Watson, even your modest moustache would have been singed (C. Doyle);

- ЗДОРОВ'Я (метонімія ФІЗИЧНИЙ СТАН ЛЮДИНИ → ЛЮДИНА, метафора СКРОМНА ЛЮДИНА Є СЛАБКЕ ЗДОРОВ'Я):

I left my employment on account of delicate health (Ch. Dickens);

- ПОВЕДІНКА / МАНЕРИ (метонімія МАНЕРИ ЛЮДИНИ → ЛЮДИНА, метафора СКРОМНА ЛЮДИНА Є МАНЕРИ, ЩО ВІДПОВІДАЮТЬ МОРАЛЬНІЙ НОРМІ):

...Lady Susan; but her countenance is absolutely sweet, and her voice and manner winningly mild(J. Austen);

- ЕМОЦІЯ / ОЦІНКА (метонімія ПОЧУТТЯ ЛЮДИНИ → ЛЮДИНА, метафора СКРОМНА ЛЮДИНА Є НЕПОКАЗНІ ПОЧУТТЯ):

Catherine trembled at the emphasis with which he spoke, and sat pale and breathless, in a most humble mood, concerned for his children ... (J. Austen);

- НАДІЯ / ПОТРЕБА / НАМІР / ВІРА (метонімія БАЖАННЯ ЛЮДИНИ

→ ЛЮДИНА, метафора СКРОМНА ЛЮДИНА Є ПОМІРНІ БАЖАННЯ):

Elizabeth listened with delight to the happy, though modest hopes which Jane entertained of Bingley's regard (J. Austen);

- СЕРЦЕ / ДУША (метонімія ОРГАН ЛЮДИНИ → ЛЮДИНА, метафора СКРОМНА (НЕПОРОЧНА) ЛЮДИНА Є НЕПОРОЧНЕ СЕРЦЕ):

I looked into the pale, quiet, resigned young face – I saw the pure, innocent heart, in the loving eyes that looked back at me... (W. Collins);

- ВІК (дві метонімії: ВІК ЛЮДИНИ → ЛЮДИНА, і ЗДАТНІСТЬ ЧЕРВОНІТИ → ОЗНАКА СКРОМНОСТІ, метафора ЛЮДИНА, ЩО ЧЕРВОНІЄ, Є СКРОМНА ЛЮДИНА):

Anne hoped she had outlived the age of blushing; but the age of emotion she certainly had not. (J. Austen).

Когнітивна метонімія, укорінена в ознаках корелятивного концепту СКРОМНІСТЬ, зафіксована у нашій вибірці і як спосіб апелювання до референтів у доменах / концептах, що є зовнішніми стосовно людини: АРТЕФАКТ, ЇЖА / НАПОЇ, ПРОСТІР, ЖИТЛО, ВИСЛОВЛЕННЯ. Як правило, зовнішні стосовно людини домени / концепти метонімічно номінуються лексемами – членами розширення «Minor» у мікрополі «Moderate», наприклад:

- референт АРТЕФАКТ (скромне → небагате, незручне (ліжко)):

To Godalming they came at last, and here they bargained for two humble beds, and slept soundly (Ch. Dickens);

- референт ЇЖА / НАПОЇ (скромна → бідна (мізерна) (їжа)):

But at Monkbarns, no anchoret could have made a more simple and scanty meal (W. Scott);

- референт ПРОСТІР (скромний → відповідний до вимог пристойності):

She started as she recognised Agnes walking with the new Lord Montbarry – hesitated for a moment – and then followed them, at a discreet distance, back to the hotel (W. Collins);

- референт ЖИТЛО (скромне → небагате, позбавлене розкоші (помешкання)):

I offer you my modest home (W. Collins);

- референт ВИСЛОВЛЕННЯ (скромне → ненав'язливе (розпитування)):

I found that country pub which I had already recommended to your notice, and there I made my discreet inquiries (C. Doyle).

Високий потенціал спектру метафор і метонімії, що формуються на базі корелятивного концепту СКРОМНІСТЬ, засвідчує актуальність цього концепту для вікторіанської мовної картини світу.

Література

1. Жаботинская С.А. Концептуальная метафора: конгруэнтное и неконгруэнтное картирование во множественных данных / С.А. Жаботинская // Функциональная лингвистика. – Ялта, 2013. – № 5. – С. 104–106.

2. Мясникова И.А. Адъективная метонимия в характеристике человека / И.А. Мясникова // Когнитивные исследования языка. Вып. XI : Междунар. конгресс по когнитивной лингвистике (10–12 окт. 2012 г.): сб. материалов; [гл. ред. серии Н.Н. Болдырев; отв. ред. вып. Л.А. Фурс]. – Тамбов : Издат. дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2012. – С. 301–303.

3. Kovecses Z. Metaphor: A Practical Introduction / Z. Kovecses. – Oxford : Oxford University Press, 2002. – 375 p.